

BIHANG TILL PÆDAGOGISK TIDSKRIFT.

Rektors-mötet 1868 *).

Efter vederbörlig kallelse från Regeringen sammanträdde den 12 Aug. rektorerna vid rikets högre elementarläroverk för att dels utbyta erfarenhet och åsigter beträffande lämpligaste sättet att gå till väga i afseende å viktigare praktiska anordningar, dels ock att öfverlägga om andra för en riktig tillämpning af de stadgade undervisningsplanerna eller i öfrigt för skolorna maktpåliggande frågor. Mötets förhandlingar leddes af hr statsrådet m. m. F. F. Carlson; expeditionsskreteraren G. Wennerberg deltog i öfverläggningarna.

Mötet öppnades af hr statsrådet Carlson med ett kort hälsningstal, hvori erinrades om förra rektorsmötet år 1865 samt den utveckling, elementarläroverken under den sedan dess förflutna tiden vunnit.

Af statsrådet Carlsons framställning rörande mötets ändamål framgick, att det låg i hans afsigt, att dylika periodiskt återkommande möten småningom skulle stadga sig till en verklig institution, genom hvilken de öfver hela landet spridda läroanstalterna skulle blifva i tillfälle att gifva kraftiga väckelser och impulser åt hvarandra, samt på grund af stadgade grundsatser och erfarenhetens vittnesbörd en önskelig likformighet och enhet i undervisningens gång och metoder beredas — något, hvaraf man hittills varit i saknad. Såsom mötets program hade följande sju frågor blifvit framställda, hvarjemte det lemnades deltagarne i mötet öppet att i sammanhang med diskussionen öfver dessa framställa nya frågor.

- 1) *Hvilka medel böra såsom de kraftigaste och bästa användas för att utveckla och höja realbildningen inom elementarläroverkets område?*

*) För denna redogörelse är hufvudsakligen laggd till grund den, som förut varit meddelad i "Post- och inrikes-tidningar". och som lemnar en ganska noggrann upplysning om de resultat, till hvilka diskussionen öfver hvarje fråga ledde. För lärare måste det likväl vara af stort intresse att kunna öfverskåda äfven detaljerna af dessa sakrika diskussioner och erfara hvilka åsigter uppträdde emot hvarandra. För de fullständigare redogörelser i detta hänseende, som nu meddelas denna tidskrifts läsare, står redakt. i stor förbindelse hos mötets hrr sekreterare, hvilka godhetsfullt ställt till reds förfogande sina under förhandlingarna förda anteckningar.

- 2) På hvilket sätt och till hvilken utsträckning låter det sig göra att behandla undervisningen i de särskilda språken såsom ett gemensamt helt?
- 3) Huru skall undervisningen i modersmålet ändamålsenligast ordnas?
- 4) Huru noggrannt har den i Nåd. Cirkulärbrevet den 19 juni 1866 framställda plan för undervisningen i Teckning kunnat efterföljas och huru bör denna undervisning såkrast befrämjas?
- 5) I hvad mån hafva de föreskrifter, som innehållas i § 118 Kongl. Maj:ts nådiga stadga för rikets elementarläroverk, i allmänhet blifvit satta i verkställighet, och hvilka åtgärder hafva, i följd af cirkulärbrevet den 5 december 1867, blifvit särskildt vidtagna för att åstadkomma en tillräcklig förberedande behandling af de hemarbeten, hvilka föresättas lärjungarne?
- 6) Hvilken återverkan på undervisningen har afgangsexamen visat sig utöfva?
- 7) Har undervisningen under de sednare åren antagit en mera uppfostrande karakter än förut, och, i detta fall, har någon välgörande verkan deraf på den allmänna ordningen och tukten inom läroverken ännu försports?

Bland dessa frågor företogs först den femte.

Diskussionen här om, hvilken upptog hela förmiddagen, gaf vid handen, att förberedande behandling af hemarbeten eller s. k. preparation allmänt är i bruk vid läroverken samt att Cirkulärbrevet af den 5 Dec. 1867 föranledt föreningar och öfverläggningar dels emellan samtliga lärarne vid ett läroverk, dels särskildt emellan de lärare, som undervisa i samma och beslägtade ämnen, i ändamål att öfverenskomma om rätta sättet för tillämpningen af deri gifna föreskrifter. Preparation hade visserligen företrädesvis förekommit i de lägsta och lägre klasserna, men dock jemväl sträckt sig till de högre, om den ock derstädes haft en i någon mon olika omfattning och form. Genom det täta ombytet af lärare i lägre klasser vore det ofta svårt för rektor att hos de yngre framkalla nödig skicklighet.

Ett nödvändigt vilkor för åstadkommande af en god preparation vore, att läraren sjelf noga och samvetsgrannt förberedde sig för hvarje lektion, särskildt med afseende på preparationen; derigenom kunde han ock bättre beräkna tiden. Endast på detta sätt skulle preparationen gifva den stora behållning, man af densamma skäligen kunde vänta, och blifva verkligt fruktbringande för undervisningen, i det att lärjungarne i skolan finge nått och jemnt så mycken ledning, att de kunna verkställa det föresatta hemarbetet, och sålunda småningom öfvas uti och vänjas vid en större sjelf-

verksamhet. Derigenom borde äfven tid besparas och behovet af privat handledning minskas.

Frågan angående sättet för och omfånget af preparationen ansågs lämpligast böra behandlas särskildt för särskilda ämnen, nemligen:

A) **Språk.** Här liksom i öfriga ämnen skulle preparationen hafva till mål att sätta ynglingen i stånd att rätt tillegna sig det pensum, som blefve honom förelagdt; den finge på intet vilkor gå sjelfverksamheten i förväg eller göra henne öfverflödig, utan skulle väcka och leda henne eller, i korthet sagdt, lära ynglingen att iakttaga ett *riktigt förfaringsätt vid öfverläsningen* samt derigenom just lifva och egga sjelfverksamheten. Det illa öfverlästa måste i skolan läras på nytt; denna omväg bör preparationerna bespara. Härvid vore en hufvudsak att alltid anknyta det nya till det förut inhemtade genom idkeliga hänvisningar och erinringar, hvarunder läraren har bästa tillfälle att pröfva lärjungarne. Vid preparation i språk borde såväl innehållet och situationen som den språkliga formen behörigen afses. dock så, att i de lägre klasserna den sednare, i de högre det förra erhåller någon öfvervigt. Naturligt vore, att preparationens omfång skulle rättas efter ynglingens vunna förtroligare bekantskap med ämne eller författare, äfvensom hans stigande förmåga af verksamhet på egen hand. En rektor hade brukat sjelf uppläsa och låta lärjungarne läsa efter i chorus, derefter hvarje särskild, och slutligen företaga explikation, och vunnit godt resultat i pronounciation. Andre rekommenderade att börja lektionen med repetition af det förut genomgångna och hemma öfverlästa och derefter preparera till nästa lektion det som nu blir hemlexa och i nästa lektion skall repeteras. En rektor ville tvärtom *börja* lektionen med preparation af nästa lexa och sedan examinera på den förra gången preparerade. En tal. föreslog preparation i 3:dje och 4:de klass.; men så att en del af lexan lemnades till att pröfva egna krafter; i 5:te borde prep. småningom afslutas; någon gång plögade han i 7:de klass. *föreläsa* Horatius. En annan tal. hade i 7:de klass. i Livius låtit lärjungarne oförberedda läsa det som skulle gifvas till lexa till följande lektion, i Grekisk syntax alltid fullständigt genomgått det som skulle gifvas till lexa. I ett läroverk begagnas Kühners lärobok i klass. 1 och 2, derefter inträder prepar. med glossskrifning; i klass. 4 prepareras i poesi hela lexan, i prosa blott en del. Anteckning af förklaringar anbefalles, öfversättning förbjudes. Af en del talare förordades för de lägsta klasserna föregående uppskrifning af glosor i hemmet, hvarefter meningen uttages i skolan med lärarens hjälp; konstruktionen kunde ofta göras klar genom analogier. Angående skriftliga anteckningar under preparationen

i skolan yttrade flertalet den åsigt, att sådana borde endast sparsamt förekomma och till sin beskaffenhet noga öfvervakas; i högre klasser borde anteckningar göras, mest af sådant som rörde innehållet. Ynglingen finge nemligen ingalunda sättas i tillfälle att på detta sätt skaffa sig skriftliga öfversättningar, som förfrikt icke alltid blefve riktiga; han borde alltid med hjälp af lexikon och grammatik, om hvilkas rätta användande preparationen just gäfvade upplysning, sjelf taga ut sitt pensum och derigenom vänja sig att anlita alla sina krafter och umbära de hemma tillgängliga lättare hjälpmedlen, informatorer och öfversättningar, af hvilka de förre ofta vore dåliga pedagoger, de sednare alltid.

Hvad särskildt lefvande språk beträffade, voro meningarna delade angående möjligheten och behöfligheten af preparation inom 6:e och 7:de klassen af hemarbeten i tyska språket, med afseende på det åt detta språk anslagna mindre timantal, ävensom i fråga om franska språket i de högsta afdelningarna en preparation i linguistiskt hänseende icke af alla ansågs erforderlig; eller ock kunde undervisningen i dessa språk sammanfalla med preparationen. Göthe t. ex. vore i språkligt hänseende så lätt, att det vore tillräckligt att lärjungarna anmärka dunkla ställen; efter dessas belysning kunde man behandla æsthetiska frågor. Några tal. ville ej åtskilja det linguistiska och det æsthetiska och fordrade alltid noggrann bestämning af situationen. I lägsta klasserna kunde vokablerna meddelas lärjungarna, hvarefter meningen uttoges i skolan; så sluppe lärjungarne tidspillan med skrifning af glosböcker.

Angående preparation för skriftliga arbeten på fremmande språk yppade sig olika meningar, i det somliga ansågo denna på de stadier der skrifning af fremmande språk begynner. böra afse att lära gossarne bruka lexikon och grammatik och vara så noggrann och fullständig, att fel, om möjligt, förekommes heldre än efteråt rättas; utan detta blefve skriföfningar i lägre klasser alltför tidsödande. Skriftliga anteckningar efter den mundtliga preparationen vore äfven här nyttiga. Gossar slumra ofta oförklarligt i afseende på det enklaste (t. ex. konstr. af *dubito*), och deraf många fel att anmärka. Bristande preparation af *themat*a kunde föranleda hjälp vid skrifningen. Andra uttalade den åsigt, att preparationen härutinnan kan och bör väsentligen inskränkas derigenom, att läraren väljer sådana öfversättningsuppgifter, som i afseende på form och innehåll på det närmaste ansluta sig till och utgöra en tillämpning, repetition och kontroll af det genom föregående undervisning meddelade. Blefve felen många, så bevisade det att uppgiften varit för svår och att en lucka blifvit lemnad mellan denna och föregående uppgifter. På mel-

lersta stadiet plägade ofta för svåra uppgifter lemnas. Preparation af themata kunde således anses stridande mot dessas ändamål och obehöflig, om läraren rätt utarbetat sin svenska text. Några låta vid themats utgifvande gossarne utleta hvilka regler deri skola komma till användning, andre meddela några dagar förut phraser för ett blifvande thema. På några ställen sker latinskrifningen i vissa klasser (t. ex. 5:e) på lärorummet under lärarens tillsyn och efter preparation, någon gång utan begagnande af lexikon och grammatik.

B) **Christendom.** Ehuru Luthers lilla Cateches redan före inträdet i elementarläroverket bör vara inlärd, visade dock en ofta återkommande erfarenhet, huru föga af dess innehåll ynglingen verkligen tillegnat sig, hvarföre det redan i första klassen vore af stor vigt, att de enkla sanningarna behörigen utreddes och förklarades, innan de lärdes utantill. Är läraren särdeles begåfvad, behöfs mindre utanläsning; eljest måste man önska sådan, på det att någon behållning må uppkomma. Preparationen bestode vid den första undervisningen i *ordförklaring*. Ännu mer behöfdes utredning af den Lindblomska förklaringen, hvilken borde så begagnas, att endast de stycken, som innehålla väsentliga tillägg till lilla Catechesen, lärdes utantill, de öfriga blott till sakinnehållet. Vid flere läroverk hade en utgallring af stycken och språk skett. Det vore särdeles önskligt att erhålla ett fullt lämpligt urval af de stycken, som böra läras utantill. Blott lilla catechesen vore för knapp i 2 klasser. Äfven bibliska historiens berättelser borde af läraren först muntligen meddelas, hvarefter vore angeläget, att lärobokens text genomginges och upplysning meddelades såväl om ordaförståndet som om förekommande geografiska förhållanden, seder och bruk m. m. Man hade sökt att efter gemensam öfverläggning sätta cateches och bibl. hist. i sammanhang med hvarandra. Jemte lärobokens sammandragna berättelse borde ock motsvarande ställen i sammanhang läsas i Bibeln. I 1:a klassen borde blott de allra viktigaste delarna af gamla och nya testamentets bibliska hist. läras; först i 2:a klassen fullständigare. En talare önskar att på det första stadiet ingen lärobok skulle begagnas, utan blott hufvudpunkterna af Jesu lefverne ur den heliga Skrift framläggas och betraktas. Karta öfver Palestina borde alltid finnas i lärorummet. Bibeltolkningen hade vid ett läroverk ställts i sammanhang med morgonbönerna. En tal. ansåg Norbecks lärobok för vidlyftig; Cornelii kyrkohist. vore god, men behöfde prepareras. I Nya El.-skolan i Stockholm (hvars senast fastställda lärokurser bland rektorerna utdelades) hade man uppskjutit catechesen, som ej finge läsas utantill, till 4:e klassen. Så väl denna läsning som bibliska historien i de 3 nedersta klasserna

och dogmatiken i de öfre förbereddes genom bibelläsning, så att läroboken blefve en repetition af det förut muntligen genomgångna.

I sammanhang med frågan om religionsundervisningen framhölls af flera talare såsom önskligt, att denna undervisning helst fördelades på två eller tre dertill skickliga lärare, t. ex. så att *en* (helst prest) skötte denna undervisning i de 5 lägsta klasserna, ehuru detta ansågs stridande mot skolstadgans föreskrift. Äfven yttrades den tanke, att den friare catechisationen, som inom 5:te klassen skall ega rum, kunde och borde så inrättas, att den blefve en direkt förberedelse för konfirmationen, hvarigenom den särskilda handledning, som för detta ändamål sökes utom skolan, kunde upptaga mindre tid, än nu plägar vara fallet. En rektor framställde på begäran ett förslag från ephorus, att catechesläsning skulle upphöra i 5:e klass. och undervisningen der hufvudsakligen motsvara konfirmationsundervisningen, hvarigenom dispenser från lektioner för nattvardsundervisningens skull kunde undvikas på detta svåra stadium. Häremot invändes dock, att konfirmander pläga finnas i de flesta klasser, åtminstone från och med den 3:dje, hvarföre förslaget svårligen torde kunna utföras. Under en god lärares ledning blir alltid christendomsundervisningen en förberedelse till konfirmationen; och blott ett par halftimmar behövas under sjelfva konfirmationstiden för att gifva konfirmanderna den rätta stämningen och andan. — Hr ordf. ansåg att skolstadgans allmänna föreskrift om inskränkning af lärarnes antal i samma klass icke innebure något tvång i afseende på fördelningen af christendomsundervisningen.

C) **Mathematik.** Preparationen borde inom detta område vara synnerligen sorgfälligt inrättad, enär en lämplig förberedelse icke i något ämne vore af större gagn, icke heller en oklok i något ämne så skadlig. Satsernas rätta ordningsföljd vore ytterst viktig; intet borde föreläggas lärjungen till inhemtande ur bok. Vid svarta taflan borde allt läras i de lägre klasserna och till hemarbete gifvas blott några enkla öfningar (probl. eller theor.). I högre klasser behöfdes nästan inga hemlexor. Den någon gång använda methoden att föreläsa först och sedan deröfver examinera ansågs förkastlig. Läroboken behöfdes egentligen till hjälp för de mindre begäfvade. De ynglingar, som inkomma i skolan, hafva ofta genomlupit betydliga kurser, men på ett så mekaniskt sätt, att lagarna för de verkställda operationerna äro dem nästan okända, hvarföre man merendels måste börja helt och hållet på nytt. Vid räkneöfningar, som i regeln skedde samfäldt vid stora taflan, borde man alltid gå från det konkreta till det abstrakta (lägga äpplen till äpplen, lika till lika) och så, att genom framställda exempel reglerna så små-

ningom framarbetades, men icke utantill inlärdes; så äfven i algebra; man måste utgå från praktiska exempel: derigenom vunnas tankeöfning och säkerhet. Den mekaniska färdigheten vore väl god, men borde vara slutsaken. Äfven vid den geometriska undervisningen borde läraren så leda ynglingarna, att de likasom af sig sjelfva efterhand framtaga satserna i deras behöriga sammanhang. Det vore ej fara att lärjungen på detta sätt vänjes för litet till arbete på egen hand, ty öfningsexempel och dylikt finnes ju att erbjuda för det egna arbetet. De geometriska hemöfningarna borde stå i sammanhang med undervisningen på lärorummet; de algebraiska kunde börjas så, att läraren under den samfälda klassundervisningen med lärjungarnes hjälp gäfvade anvisning huru lösning af uppgifter kan ske; sedan de fleste lärt sig detta, lemnas de att på egen hand pröfva sina krafter. Härvid kunde ur ett passande urval uppgifterna fördelas (genom lottning eller annorlunda), så att alla finge olika, att lösa efter föregången diskussion.

Tillämpades denna method riktigt, blefve egentliga lexor i geometrien nästan aldeles öfverflödiga, hvarigenom i stället tid kunde lemnas för lämpliga öfningar af förelagda geometriska och algebraiska uppgifter — öfningar som med de vid afgangsexamen nu gällande fordringarna äro berättigade och nödvändiga (äfven om de icke vore nämnda i stadgan), men vid hvilka borde noga tillses, att de derigenom föranledda hemarbetena icke toge ynglingarnas tid för mycket i anspråk, hvilket ock kunde genom öfningarna på lärorummet och meddelad lämplig handledning utan svårighet förekommas. Med dessa arbeten borde förbindas öfning i att oförberedt lösa framställda exempel på lärorummet. Lärarne borde söka rätt afväga och fördela tiden för hemarbetet med öfverläsning och skriftliga öfningar.

Följande meddelades till upplysning om olika praxis: dels hade alla matematiska hemarbeten blifvit betraktade såsom frivilliga; dels anbefallda såsom tillämpning af det i skolan genomgångna; dels frivilliga i de 5 lägre klasserna, att af de bättre lärjungarne fullgöras i st. f. lexöfverläsning, men i 6:e och 7:e klass. anbefallda och 8 å 14 dagar förut i skolan genomgångna på svarta taflan, sålunda att satsen uppdelas i olika fall och händelser och blott formen således återstår för lärjungen; dels hade de varit anbefallda, men sedan blifvit frivilliga såsom för mycket tidsödande för de sämre (dock hade man någonstädes funnit klokt att ej alltför noga se på lösningens godhet), hvarjemte stundom hela arbetet med problem varit utfördt på lärorummet.

D) *Naturvetenskap*. I *Naturalhistorien* vore ock preparation nödvändig; här kunde åskådningsundervisningen vinna den full-

ständigaste tillämpning och härifrån utgrena sig till andra ämnen. Vid preparationen borde så tillgå, att man förevisade föremål hörande till följande lexæ; belysningen af dessa föremål behöfde ingalunda blifva blott en föreläsning, utan borde läraren på den nya lexans innehåll oupphörligt framkasta frågor, som ur det redan bekanta mer eller mindre fullständigt kunde besvaras. — I *Fysiken* vore en del satser sådana, att de kunna a priori bevisas; dessa borde efter bevisningen genom experimenter belysas och bekräftas; i öfriga fall finge man börja med experimenter för att sedan derur söka leda sig till de särskilda naturlagarna. På latinlinien vore öfver hufvud experimentalphysiken den viktigaste sidan, på real-linien deremot den mathematiska fysiken. En tal. ville att på klassiska linien fysiken skulle ingå i matematiken och att en lärobok i ren matematik skulle innefatta äfven de fysiska satserna i vederbörlig följd. Deremot invändes att man ej alltid hade gemensam lärare i matematik och fysik; då mekaniken hör till real-linien, så kunde matematik och fysik der lättare sammanfalla. På latin-linien åter vore experimental-fysiken hufvudsak; meningen härmed vore att påpeka såsom fysikens uppgift på latin-linien att väcka iakttagelse och reflexion — således samma mål som för naturalhistorien — hvarför man der borde utgå från experimenter. — I *Kemien* hade man i det närmaste att använda samma dubbla preparations-sätt som i fysiken.

E) **Historien** fordrade en mera genomförd preparation, än detta ämne i allmänhet hittills erhållit. En föregående muntlig framställning vore af största vikt, för att undervisningen skulle blifva mera levande och för att hufvudpunkterna skulle kunna af läraren med mera bestämdhet framhållas. Ju mera den muntliga berättelsen finge taga ut sin rätt, desto större skulle både gagnet och nöjet för lärjungarna blifva. Vid sidan af lärarens muntliga framställning och lärjungarnas återgifvande deraf erfordrades en kort lärobok, hvars innehåll borde noga fästas i minnet; ständiga repetitioner af de viktigaste momenterna borde företagas och hvarje för lärjungen nytt factum så mycket som möjligt ställas i samband med något för honom redan bekant. Förhoppningar uttalades derjemte, att lämpliga åtgärder skulle vidtagas för att minska det dryga arbete, som världshistoriens repetition hittills kräft af de lärjungar, som anmält sig till undergående af afgangsexamen. Åtskilliga methoder, som blifvit följda, meddelades, såsom 1) lexan genomgås i lägre klasser så, att det viktigaste blifver klart samt belyst genom små berättelser; i högre klasser påpekas det viktigaste och sammanhanget med det förr lästa. 2) 10 minuter af hvarje lektion egnas åt överblick af det föregående; i högre klasser ställes den positiska

historien i samband med kulturhistorien; mycket isynnerhet af medeltiden förbigås för att concentrera kunskaperna. 3) Några hufvudpunkter repeteras ofta för att ej falla ur minnet. 4) Läraren föreläser utförligare än lärobokens framställning, hvilken ensam fordras såsom lexa, många lärjungar läsa vidlyftigare böcker vid sidan. 5) Muntligt föredrag lägges till grund från och med 5:e klassen och nästan ingen bok begagnas. 6) Lexan antingen uppläses eller berättas (till stort nöje för lärjungarna) redan i 3:e klassen. — I *Geografi* hade det gamla undervisningssättet varit kient: orimlig utanläsning af läroboken. Vägkartor måste finnas, genom hvilka visas huru mycket eller huru litet bör fästas i minnet. Vid preparation af lexor i geografin ansågos de fysiska förhållandena företrädesvis böra framhållas. Härvid kunde den svarta taflan göra en betydande tjänst, om läraren på denna uppdroge konturerna af det land, som för tillfället utgjorde undervisningens föremål. Vid lexans förhörande skulle lärjungarna kunna sjelfva verkställa behöflig uppritning, utpricka städer, uppdraga floder och gränser. Ännu lämpligare än svarta taflan vore måhända taflor öfverdragna med vax, å hvilka longitud och latitud vore utmärkta. Sådana borde derföre anskaffas. På lämpligt stadium inom skolan (4:e och 5:e klasserna) kunde ock lärjungarna rita kartor, först blott konturer, tills de läst och repeterat ett lands geografi, hvarefter de öfver detta land kunde fullständigare utarbета denna karta, som af läraren borde noga granskas, så att den ej blir felaktig.

Sedan diskussionen slutats, lemnade expeditionssekreteraren Wennerberg en framställning af den erfarenhet rörande hemarbetenas förberedelse, som han vid sina inspektions-resor varit i tillfälle att inhemta. 118 § vore punctum saliens i skollagen. Det vore väsendtligt att den noga efterlefdes. Deri uttrycktes skolans uppgift att lära för lifvet. Fordom hade åsyftats blott undervisning, nu har skolan blifvit uppfostrande. Det hade i allmänhet ej sällan visat sig, att lärarnes preparation af lexorna till och med inom samma ämne vid samma läroverk varit mycket ojemn. I de lägsta klasserna vore preparationen ofta otillräcklig, i de högre klasserna någon gång för vidlyftig, eller omvändt. Hvarje efterföljande meddelande borde noga ansluta sig till ett föregående; detta samband är i undervisningen särdeles viktigt. Äfven i högre klasser vore preparation nödvändig, i synnerhet vid begynnandet af nya författare och dylikt. Så ock i fråga om de skriftliga matematiska öfningarna, som genom maturalitetsexamen äro nödvändiga; vid dessa bör rektor vara en moderator, så att icke de svagare blifva alltför betungade med dylika alltför svåra uppgifter; problemen behöfva ej nödvändigt vara lika många, utan en hvar arbete efter sin förmåga. Preparationen

uraktlättes mest af äldre, som under det nya ordet misstänkte något alltför obestämdt i tanken, samt af helt unga lärare, oftast derföre, att dessa försummade eller ansåge obehöfligt att preparera sig sjelfva. Ingenting funnes likväl, som i högre grad betoge undervisningen lif och kraft, än ett idkeligt begagnande af och seende i läroboken. Hvarje lärare måste, innan han började en lektion, vara fullt ense med sig sjelf om ändamålet, gången, innehållet och formen af denna lektion, hvilka exempel han lämpligen skulle framställa för att för lärjungarna åskådliggöra det, som föreläge till behandling, hvilka ynglingar borde i det eller det hänseendet pröfvas, huru sammanhållning med föregående lektioner skall åstadkommas, o. s. v. Utan föregående egen preparation till och med för hvarje lästimme kunde läraren aldrig med full framgång preparera sina lärjungar. Denna sednare förberedelse vore åter ett nödvändigt vilkor för att undervisningen skulle kunna utöfva ett uppfostrande inflytande. Man hade stundom iubilat sig att preparation vore något alldeles nytt; men så vore det ej: preparation hade funnits och öfvats i alla tider och vore i allmänhet likbetydande med en *god* undervisning. Dess mål vore egentligen att vid allt lärande skilja hufvudsak från bisak, att sammanhålla bisaker med deras hufvudsak och att sammanhålla hufvudsak med hufvudsak. Det vore mera svårt att finna *måttet* af preparationen än *sättet*.

Sammankomst den 13 Augusti.

Först behandlades första frågan.

Hr Ordf. inledde diskussionen genom följande anmärkingar: Det vore nödvändigt att klart bestämma real-liniens uppgift. Fordringarna på dess höjande hade nu framträdtt med stor styrka. Dess mål vore ej universitetsstudier, ej heller teknisk bildning, utan allmänt bildande undervisning. Striden rörande realbildningens berättigande vore i utlandet redan utkämpad, hos oss vore ingen egentlig strid möjlig, då begge linierna varit förenade inom samma läroverk. Vi hade deremot erfarit andra olägenheter: man hade klagat öfver att reallinien blifvit stjufmoderligt behandlad, såsom ett bihang till den klassiska. Det vore dock nödvändigt att båda linierna komme till sin fulla rätt. Önskelig vore nu en undersökning af svårigheterna vid realliniens utveckling och medlen för deras häfvande. De utanför skolan sjelf liggande behöfde eller kunde icke nu blifva föremål för öfverläggning. Skolan torde inom sig sjelf ega medel till realbildningens höjande, t. ex. att dess hufvudämnen framträdde med behörig kraft. Diskussionen borde derför särskildt afse matematik, naturvetenskap, moderna språk.

Allmänt erkändes, att reallinien icke vunnit den utveckling som vore önskvärd; ehuru en och annan lärjunge, som fullständigt genomgått reallinien, visade rätt goda kunskaper (antingen i följe af goda anlag eller emedan han förut tillhört latinlinien), vore dock förhållandet icke sådant i allmänhet, utan kunskaperna vore ojemna, många hade föga allvar med sin skolgång, och för öfrigt vore antalet af de realister, som avslutade sin skolkurs, jemförelsevis ringa; vanligen lemnade realisterna läroverket redan vid konfirmationsåldern eller i 5:te klassen, emedan en längre kurs icke gäfvade någon omedelbar vinst för det blifvande yrket. I ett femklassigt läroverk finnes flera realister än humanister, men dubbelt så många latinare som realister afgå från 5:te klassen, emedan realisterna sluta i 4:de. I ett sjuklassigt läroverk vore ännu i 5:te klassen realisterna $\frac{1}{3}$ mot latinarne, men i 7:de 2 à 3 real. mot 30 à 40 latinare; ett annat sjuklassigt med omkring 510 lärjungar hade blott 20 à 30 realister.

Orsakerna till realliniens mindre fördelaktiga ställning ansågos ligga dels och isynnerhet utom dels inom skolan. Bland de förra framhölls af flera talare svårigheten för realliniens lärjungar att efter skolkursens avslutande finna en passande lefnadsbana att beträda. De tjenster och embeten, till hvilka tillträde är öppnadt för sådana ynglingar, äro visserligen icke få, men räcka dock icke till. Och hvad industriens särskilda grenar beträffar, har man i vårt land ännu icke lärt sig uppskatta vigten af att erhålla ämnessvenner försedda med nödig theoretisk bildning. Af dessa skäl ångra sig ofta förr eller sednare ynglingar, som ingått på reallinien, och önska nästan alla föräldrar, att deras söner, om de hafva bättre anlag och vilja förblifva i skolan, skola ingå på den klassiska linien. Derför gå mest mindre begåfvade till reallinien; och det händer till och med, att lärare, om deras råd begäres af en målsman, råda till att välja latinlinien för bättre framtidsutsigtens skull på embetsmannabanan. Upplysande i detta hänseende vore det factum, att latinlinien vunnit stark förkofran och reallinien deremot förlorat något vid de läroverk, som i senare tider utvidgats till fullständiga på latinlinien. Vid två af de större läroverken hade realskolan förut varit god, men förlorat allt mera efter utveckling på begge linierna. — Med hänseende åter till de inom skolan sjelf liggande orsakerna till realliniens ofördelaktiga tillstånd, beklagades den osjelfständiga ställning, reallinien intager i förhållande till den klassiska, ett förhållande, hvaraf icke blott den förra, utan äfven den senare, rönste stora olägenheter. Äfven undervisningstidens längd ansågs mindre fördelaktigt inverka på realliniens frekvens; årskursernas antal kunde reduceras. Derjemte gjordes af de flesta den åsigten gällande, att språkundervisningen på reallinien före-

tedde en högst betänklig svaghet isynnerhet i mellanklasserna (3:e — 5:e): realliniens hufvudspråk tyskan behöfde mera tid. Dessutom vore de moderna språkens pædagogiska behandling mindre stadgad och lidande genom bristen på det stöd, som de klassiska språken och deras säkrare behandling gifva på klassiska linien. Reallinien saknade ett centrum för undervisningen i de lägre klasserna, medan i de högre matematik vore ett sådant. Centrum borde för olika stadier vara dels moderna språk, dels matematik, dels math. och naturalhist.

I fråga om *medel och åtgärder, för att åstadkomma ett bättre förhållande*, ansågo alla, som yttrade sig, att de båda linierna under nuvarande förhållanden inverka störande och hinderligt på hvarandra och således böra helt och hållet åtskiljas. Deras kombination berodde för närvarande egentligen deraf, att realisternas antal och tillgången på lärare är ringa (vid ett läroverk t. ex. 18 afdelningar för 12 lärare); kombination af rena realklasser kunde lättare ske än mellan olika linier, hvilket sednare vore en alldeles misslyckad inrättning och beröfvade realisterna en del af tiden för deras undervisning. Liniernas delning kunde bäst ske derigenom, att särskilda real-läroverk bildades, vid hvilka läroverk några önskade att (ehuru möjligen opinionen ej vore mogen derför) latinet skulle vara antingen ett valfritt eller ett obligatoriskt läroämne, för att förbättra realisternas framtidsutsigter och höja deras språkstudier, som isynnerhet vore underlägsna. Härigenom finge äfven frågan om Grekiskans ställning sin lösning. Blott ett mindre antal sådana läroverk vore nu behöfligt, då många realister afgå tidigare från studierna, och kostnaderna för deras uppsättning borde ej blifva så stora, emedan äfven de nuvarande latinläroverkens lärjungar då skulle minskas *). Kunde det för närvarande ej ske, vore fördelaktigt, att de olika linierna i så många ämnen som möjligt, i synnerhet matematik och språk, vore åtskiljda (skiljd undervisning i språk hade redan befunnits gagnande), samt äfven att olika lärare på de olika linierna användes. Härför talade bland andra rektor från ett fullständigt läroverk, der realisterna utgjorde flertalet äfven vid afgangsexamen, och der undervisningen var inrättad med hufvudsakligt afseende på dessa. Äfven vid några läroverk, der linierna hållas åtskilda i möjligaste grad samt reallinien är själfständig och likställd med den klassiska, är denna temligen svag. Somliga ansågo en förkortning af skoltiden på reallinien med stor fördel kunna ske, utan att nu föreskrifna kurser inskränktes, blott undervisning meddelades hvardera linien särskildt, medan

*) En tal. yrkade att klass. 1—4 skulle vara gemensamma och sedan realgymnasier med färre läroår.

deremot andra yrkade äfven minskning af kurserna. I lägre realklasser borde botanik och zoologi läras t. ex. efter Berlin (utan latinska namn) och förbindas med undervisningen i svenska; sedan kunde ämnet behandlas mera vetenskapligt. För Engelska i 3:e klassen (nytt ämne) vore 3 tim. för litet; fordringarna i matematik och fysik vore för stora. Slutligen framhölls den stora vigten deraf, att realstudiet finge vissa skilje- och avslutningspunkter, syftande på vissa sphärer af det borgerliga lifvet; en realkurs borde slutas i 5:e klassen. Det upplystes att ett sådant förhållande redan i någon mån eger rum.

Härefter öfvergicks till behandlingen af andra frågan.

Härom uttalades temligen allmänt den åsigten, att för språkundervisningens enhet det vore särdeles önskvärdt, att flera språk, t. ex. latin, grekiska och svenska på latinlinien, och moderna språk med svenska på reallinien, förenades i en lärares hand. Detta vore visserligen svårt nog att genomföra i de högre klasserna, hvaremot det i lägre och mellanklasser kunde lättare försiggå, åtminstone till och med 5:e klassen. Vid läroverk med mindre antal lektorer vore saken synnerligen svår. Af nytta vore att koncentrera språkstudierna så, att högst 2 språk (på latinlinien latin och grekiska) blefve grundligare och mera grammatikaliskt lästa och de öfriga behandlades mera såsom bisak. För öfrigt berodde i allmänhet möjligheten att genomföra en sådan plan för språkundervisningen på lärarnes skicklighet och förmåga att undervisa i flera ämnen och således ytterst på lärarebildningens beskaffenhet. Dock framhölls äfven såsom fördelaktigt att under flera på hvarandra följande år hvarje språk läses af samme lärare. Viktigt vore att läroböcker i språk äro bearbetade enligt samma plan och i synnerhet med begagnande af samma terminologi (med undantag för franskan), hvaremot nyttan af parallelgrammatikor betviflades. Vid alla läroverk hade försök blifvit gjorda att åstadkomma behöflig enhet i språkundervisningen; konferenser och öfverläggningar hade i detta ändamål blifvit hållna, på det att methoden måtte blifva mera likformig. Af flera talare betonades nödvändigheten af en tillfredsställande lärarebildning, t. ex. genom seminarier, såsom ett synnerligen viktigt medel att åvägabringa en god och jemn språkundervisning. En och annan framhöll det önskvärda deri, att lärareprof i språk måtte så anordnas, att den, som skulle aflägga prof i ett språk, äfven måtte hafva skyldighet att gifva profunderisning i det dermed närmast beslägtade. En tal. ville att adjunkter på klassiska linien skulle aflägga prof i alla humaniora och adjunkter på reallin. i alla realia, för att få tillgång på klasslärare; detta ansågs dock af andra allt för mycket fordradt, då det redan

tedde en högst betänklig svaghet isynnerhet i mellanklasserna (3:e — 5:e): realliniens hufvudspråk tyskan behöfde mera tid. Dessutom vore de moderna språkens pædagogiska behandling mindre stadgad och lidande genom bristen på det stöd, som de klassiska språken och deras säkrare behandling gifva på klassiska linien. Reallinien saknade ett centrum för undervisningen i de lägre klasserna, medan i de högre matematik vore ett sådant. Centrum borde för olika stadier vara dels moderna språk, dels matematik, dels math. och naturalhist.

I fråga om *medel och åtgärder, för att åstadkomma ett bättre förhållande*, ansågo alla, som yttrade sig, att de båda linierna under nuvarande förhållanden inverka störande och hinderligt på hvarandra och således böra helt och hållet åtskiljas. Deras kombination berodde för närvarande egentligen deraf, att realisternas antal och tillgången på lärare är ringa (vid ett läroverk t. ex. 18 afdelningar för 12 lärare); kombination af rena realklasser kunde lättare ske än mellan olika linier, hvilket sednare vore en alldeles misslyckad inrättning och beröfvade realisterna en del af tiden för deras undervisning. Liniernas delning kunde bäst ske derigenom, att särskilda real-läroverk bildades, vid hvilka läroverk några önskade att (ehuru möjligen opinionen ej vore mogen derför) latinet skulle vara antingen ett valfritt eller ett obligatoriskt läroämne, för att förbättra realisternas framtidsutsigter och höja deras språkstudier, som isynnerhet vore underlägsna. Härigenom finge äfven frågan om Grekiskans ställning sin lösning. Blott ett mindre antal sådana läroverk vore nu behöfligt, då många realister afgå tidigare från studierna, och kostnaderna för deras uppsättning borde ej blifva så stora, emedan äfven de nuvarande latinläroverkens lärjungar då skulle minskas *). Kunde det för närvarande ej ske, vore fördelaktigt, att de olika linierna i så många ämnen som möjligt, i synnerhet matematik och språk, vore åtskiljda (skiljd undervisning i språk hade redan befunnits gagnande), samt äfven att olika lärare på de olika linierna användes. Härför talade bland andra rektor från ett fullständigt läroverk, der realisterna utgjorde flertalet äfven vid afgangsexamen, och der undervisningen var inrättad med hufvudsakligt afseende på dessa. Äfven vid några läroverk, der linierna hållas åtskilda i möjligaste grad samt reallinien är sjelfständig och likställd med den klassiska, är denna temligen svag. Somliga ansågo en förkortning af skoltiden på reallinien med stor fördel kunna ske, utan att nu föreskrifna kurser inskränktes, blott undervisning meddelades hvardera linien särskildt, medan

*) En tal. yrkade att klass. 1—4 skulle vara gemensamma och sedan realgymnasier med färre läroår.

deremot andra yrkade äfven minskning af kurserna. I lägre realklasser borde botanik och zoologi läras t. ex. efter Berlin (utan latinska namn) och förbindas med undervisningen i svenska; sedan kunde ämnet behandlas mera vetenskapligt. För Engelska i 3:e klassen (nytt ämne) vore 3 tim. för litet; fordringarna i matematik och fysik vore för stora. Slutligen framhölls den stora vigten deraf, att realstudiet finge vissa skilje- och avslutningspunkter, syftande på vissa sphärer af det borgerliga lifvet; en realkurs borde slutas i 5:e klassen. Det upplystes att ett sådant förhållande redan i någon mån eger rum.

Härefter öfvergicks till behandlingen af andra frågan.

Härom uttalades temligen allmänt den åsigten, att för språkundervisningens enhet det vore särdeles önskvärdt, att flera språk, t. ex. latin, grekiska och svenska på latinlinien, och moderna språk med svenska på reallinien, förenades i en lärarens hand. Detta vore visserligen svårt nog att genomföra i de högre klasserna, hvaremot det i lägre och mellanklasser kunde lättare försiggå, åtminstone till och med 5:e klassen. Vid läroverk med mindre antal lektorer vore saken synnerligen svår. Af nytta vore att koncentrera språkstudierna så, att högst 2 språk (på latinlinien latin och grekiska) blefve grundligare och mera grammatikaliskt lästa och de öfriga behandlades mera såsom bisak. För öfrigt berodde i allmänhet möjligheten att genomföra en sådan plan för språkundervisningen på lärarnes skicklighet och förmåga att undervisa i flera ämnen och således ytterst på lärarebildningens beskaffenhet. Dock framhölls äfven såsom fördelaktigt att under flera på hvarandra följande år hvarje språk läses af samme lärare. Vigtigt vore att läroböcker i språk äro bearbetade enligt samma plan och i synnerhet med begagnande af samma terminologi (med undantag för franskan), hvaremot nyttan af parallelgrammatikor betvivlades. Vid alla läroverk hade försök blifvit gjorda att åstadkomma behöflig enhet i språkundervisningen; konferenser och öfverläggningar hade i detta ändamål blifvit hållna, på det att methoden måtte blifva mera likformig. Af flera talare betonades nödvändigheten af en tillfredsställande lärarebildning, t. ex. genom seminarier, såsom ett synnerligen viktigt medel att åvägabringa en god och jemn språkundervisning. En och annan framhöll det önskvärda deri, att lärareprof i språk måtte så anordnas, att den, som skulle aflägga prof i ett språk, äfven måtte hafva skyldighet att gifva profundervisning i det dermed närmast beslätade. En tal. ville att adjunkter på klassiska linien skulle aflägga prof i alla humaniora och adjunkter på reallin. i alla realia, för att få tillgång på klasslärare; detta ansågs dock af andra allt för mycket fordradt, då det redan

vore svårt att med 3 ämnen få sökande. En annan tal. önskade särskilda prof för undervisning i 1:a och 2:a klasserna och för undervisn. i högre klasser. Vidare anmärktes att, då profven afläggas vid stiftsstädernas läroverk, dessa hafva tillfälle att tillgodose sig på de öfrigas bekostnad. En tal. klandrade såsom olämpligt det sätt, hvarpå lärareprofven på vissa ställen afläggas. Flerstädes vore de så inrättade, att man snarare anställde en ny philos. kand.-examen med den sökande än sökte skaffa sig någon föreställning om hans pædagogiska skicklighet. Profvet borde så mycket som möjligt hafva karakteren af en vanlig lektion, till hvilken läraren haft tillfälle att, så noga han kunnat, bereda sig; men ofta nog måste den sökande föreläsa utan all beredelse, hvilket kunde vålla svårigheter äfven för en kunnig och erfaren lärare, om han icke egde tillräckligt snabb uppfattning eller snarfyndighet. Af andra talare upplystes att detta förfaringsätt vore långt ifrån allmänt. Äfven uttalades tvifvel om lämpligheten deraf, att lärareprofven aflades inför de särskilda stiftsstyrelserna, hvarigenom ofta svårigheter kunde uppstå för profvens rigtiga bedömande och dessutom en högst olika måttstock vid betygens afgifvande gjorde sig gällande. Profven för adjunktur och lektorat borde afläggas inför en eller flera särskildt för detta ändamål tillsatta och således fullt kompetenta myndigheter samt vara gällande en gång för alla och för ansökningar öfver hela riket. Häri instämde flere talare.

Vid N. Elem.-skolan i Stockholm är styrelsen icke förpligtad att anställa prof i samma mening som dessa ega rum vid öfriga läroverk, utan kompetens och tillsättning bestämmas efter föregående tienstgöring inom läroverket och derunder ådagalagd lärare skicklighet. Likväl upplystes att särskilda omständigheter någon gång gjort tillfälligt undervisningsprof nödvändigt, och hade detta vid ett par tillfällen anordnats sålunda:

1) Efter ansökning till adjunktur (hufvudlärarebefattning i Latin) utsattes prof att hållas med öfversta afdelningen. a) Omkr. 14 dagar före profvet uppgafs för kandidaten till beredelse 2:a boken af Livius; kapitlet bestämdes vid sjelfva profvets början. b) Efter hållen proflektion öfver Liv. bestämdes ett ställe i Virg., omkr. 100 vss., hvaröfver ett par dagar senare skulle hållas en ny lektion, hvars resultat borde utvisa kandidatens förmåga att väl förbereda sig till en lektion. c) Till rättande på lärorummet förelades ett af samtliga lärjungarne i öfversta afdelningen på latin öfversatt thema; kandid. fick härvid begagna lexika, grammat. och andra hjälpmedel samt till arbetet använda en hel eft.-midd. d) De sålunda granskade öfversättningarna genomgingos inför hela afdelningen. — 2) Efter ansökning till adjunktur i Fysik och Kemi förenad med biträd. undervis-

ning i *Mathematik* höll kandidat, på olika tider med särskilda läslag proflektion i hvarje af ofvanstående ämnen.

En tal. fäste uppmärksamheten på behovet af en bestämelse, hvilketdera skall gälla, betyget för prof eller för profår, om dessa utfalla olika.

Sammankomst den 14 Augusti.

Diskussionen börjades med behandling af tredje punkten.

Härvid lemnades åtskilliga upplysningar angående det sätt, hvarpå undervisningen i modersmålet bedrifves vid läroverken. Af dessa upplysningar framgick, att, oaktadt alla bemödanden att ändamålsenligt ordna denna undervisning, dock ännu mycket återstår att göra. Brist på läseböcker, anthologier, godtköpsupplagor, äfvensom synnerligen bristande methodisk kännedom hos lärarne ansågos hafva hittills utgjort hinder för en god anordning af undervisningen i modersmålet. Tillika erkändes behovet af större enhet och likformighet icke blott i undervisningen, utan äfven i sjelfva språkets behandling, då det nu är alltför vanligt, att olika åsikter rörande stafning, interpunktering och uttryksätt göras gällande till och med vid samma läroverk. En tal. hemstälde, om ej genom några särskilda åtgärder en viss öfverensstämmelse skulle kunna åvägabringas till fromma för framtiden. En säker väg till denna enhet ansågs ännu ej vara funnen. Hinder för uppnåendet deraf låge dels deri, att språket, såsom på vetenskaplig väg föga bearbetadt, i så många afseenden ännu icke hunnit stadga sitt bruk, dels deri, att lärarne i modersmålet ofta saknade tillräckliga förstudier i ämnet. Man vet att ingen blir skicklig lärare i andra språk genom blott flyktig bekantskap med dem, men man har inbillat sig att detta kan gå an hvad Svenskan beträffar. Mera vigt måste fästas vid svenska språket såsom ett sjelfständigt vetenskapligt studium och lärarne vara skyldige att uppvisa verklig insigt i språket. De redan vunna vetenskapliga resultaten hafva ännu blifvit föga tillämpade i undervisningslitteraturen. För att kunna motsvara sin uppgift, måste läraren i modersmålet framför allt noga preparera sig.

Såsom ändamål för undervisningen i modersmålet angafs dels det, att bibringa lärjungen färdighet att använda det, dels att gifva innehåll och lif åt hans hela verldsuppfattning genom förtrolig bekantskap med den fosterländska litteraturen. Härefter låge således en trefaldig uppgift, neml. en moralisk, æsthetisk och lingvistisk. Den praktiska undervisningen omfattar därför både läs-, tal- och skriföfningar, hvilka böra fortgå jemte hvarandra; grundregeln är från början af undervisningen: "skrif och tala om det

som du läser." Derför skall en lämplig läsebok läggas till grund; dock böra dessa öfningar på olika stadier bedrivas i något olika form och till olika utsträckning. Flere talare uttryckte den förhoppning, att det kännbara behovet af en god läsebok nu måtte finnas afhulpet genom den nyligen utgifna "Läsebok för folkskolan", som kunde användas äfven i elem. läroverkens lägre klasser, äfvensom önsknings uttrycktes om att erhålla en lämplig anthologi för mellanklasserna samt flera godtköps-upplagor af utmärkta författares arbeten för de högre. Några funnes redan, t. ex. af Frithiofs saga, Nattvardsbarnen. Vid *läsöfningarna* borde största vikt fästas vid en *riktig* och uttrycksfull innanläsning. Öfver hvarje uppläst stycke borde föras ettsamtal, hvarigenom lärjungarna finge ådagalägga, huru de fattat och tillegnat sig styckets innehåll, äfvensom öfva sig i att sjelfva gifva ett riktigt uttryck åt sina tankar. Detta vore det kraftigaste medlet att åstadkomma välläsning; derjemte vore det önskligt, att läraren stundom genom att sjelf läsa gäfve lärjungarna ledning och föredöme. Huruvida läraren vid undervisningen bör begagna tal- eller skriftspråk vore svårt att genom allmän regel bestämma. Till en redogörelse af nämnda beskaffenhet måste *talöfningen* inom de lägre klasserna inskränka sig, och således på det närmaste ansluta sig till det lästa, hvaremot den i de högsta lämpligen kunde antaga formen af föredrag hållna af lärjungarna öfver ämnen, som någon tid förut blifvit af dem sjelfva valda och af läraren gillade eller ock af denne utgifna. Föredraget bör ej vara förut skrivet, ehuru äfven skriftlig beredelse möjligen kunde tolereras, men ämnets hufvudpunkter böra vara upptecknade. Säsom lämpliga ämnen för föredrag nämndes exempelvis att akt för akt redogöra för innehållet och gången af ett dramatiskt arbete, t. ex. af Oehlschlager. Lärjungarne må uppmanas att hålla sig till ämnet och det konkreta och ej sväfva ut på bredden. Efter föredragets uppläsning borde tillfälle lemnas med lärjungarna att framställa anmärkningar, och borde till slut läraren meddela en kritik öfver det hela. Härigenom framkallades på naturligt sätt ett slag af disputation, mera liflig och fruktbringande än den vanligen så kallade. Lärjungen borde tillhållas att alltid i sina svar på frågor begagna ett riktigt språk; hvarje språklärare borde fordra en *god svensk* öfversättning. Beträffande *skriföfningarna* var man ense derom, att de på skolans lägsta stadium endast borde bestå i kopiering antingen af exempelsamlingar för rättstafning eller annat tjenligt tryck (Edqvists förskrift rekommenderades säsom lämpad för öfning både i kalligraphi och orthographi, äfvenså O. Hallbäcks lärobok med exempelsamling), hvarigenom lärjungen efterhand vandes vid det rätta bruket. Först sedan detta blifvit i någon

mon inöfvadt, borde öfvergång ske till rättskrifning efter diktamen, hvarmed borde fortsättas till och med 4:e klassen. (Flere tal. varnade för förtidig skrifning efter diktamen och yrkade en fortsatt kopiering). Bredvid dessa staföfningar borde redan tidigt ställas öfningar i satsfogning samt beskrifning af sådana yttre föremål, som för lärjungarna äro väl bekanta. Författandet af egentliga uppsatser, såsom öfning för stilen, vidtogs lämpligen med 5:e klassen. Vid ämnets utgifvande borde dess behandling genom samtal förberedas; dock borde denna förberedelse, i mon af lärjungens stigande utveckling och förmåga af skriftlig framställning, inskränkas. Ämnen för uppsatserna borde uppsökas inom ynglingens kunskaps-sphär, helst inom kretsen af de studier, med hvilka han på hvarje särskildt stadium är sysselsatt. Rörande lämpligheten af så kallade allmänna eller kria-ämnen voro meningarna mycket olika, i det några alldeles förkastade dem, andra försvarade dem. Såsom resultat syntes framgå att de borde väl icke vara alldeles uteslutna, men, såsom varande de svåraste att väl behandla, endast förekomma på det högsta stadiet. Åt dispositionen borde all omsorg egnas; den fordrar god takt hos läraren; härvid måste noga tillses, att ej genom överskattande af dispositionens vikt för stort band lades på framställningens frihet, hvilket kunde hafva till följd, att ett stereotype-radt schema efterhand utbildade sig. Några tal. yrkade att dispositionen skulle inskrivas före afhandlingens början; den vore nödvändig till förebyggande af för stor vidlyftighet och af tidsförlust vid rättandet. Lärjungarna vilja ofta svamla och sakna ofta logik. Genom för vidlyftig disposition gifves ock eggelse att skriva för långt. Gossen bör läras att fatta sig kort och redigt och hålla sig strängt till saken. Stundom kan dispositionen uttagas, sedan uppsatsen är färdig. Jemte egna uppsatser borde äfven förekomma öfversättningar från fremmande språk till modersmålet, och kunde, för att bereda tid åt de skriftliga öfningarna, heldre någon inskränkning göras i hemläsningen. De skriftliga öfningarna i högsta klassen böra ställas i samband med det som behandlas i de särskilda läroämnena. Derfor bör vid terminens början en derpå beräknad plan för dessa öfningar uppgöras. Ämnena böra således icke ensamt af läraren i svenska bestämmas. Man kunde dervid hafva till förebild de skilda ämnen för den skriftliga afgangsexamen. Öfningar att stundom skriva på lärorummet vore nyttiga. Rättandet af scripta handhades mycket olika och ojemnt, men fordrade mycken möda från lärarens sida; noggrannhet i granskningen af såväl den språkliga formen som innehållets beskaffenhet och tankarnas logiskt rigtiga sammanhang vore ett oundgängligt vilkor för uppnående af det afsedda ändamålet. Genom passande anmärkningar och hänvisningar borde lärjungarna sättas i tillfälle att sjelfva korri-

gera. Utstrykning borde ske blott der tydligt slarf eger rum. De rättade uppsatserna borde framför allt noga genomgås och det med klassens samtliga lärjungar på en gång.

Angående den grammatikaliska undervisningen i de lägsta klasserna yppade sig någon meningsolikhet, i det att en del talare ansåg denna undervisning icke kunna eller böra gifvas utan läsning af en särskild språklära för modersmålet, andra deremot trodde, att de grammatikaliska begreppen kunde inläras på praktisk väg utan särskild lärobok (med undantag af rättstafningsläran) och med begagnande af tyska språket för jemnförelse, samt att det egentliga studiet af en grammatik i modersmålet borde uppskjutas till ett något senare stadium. Vid grammatikens tillämpning på modersmålet vore angeläget att så gå till väga, att detta icke blefve behandladt såsom ett fremmande språk. Skillnaden i åsikter vore troligen icke så stor som den syntes vara; men erkännas måste att grofva missbruk bedrifvas med läroboken, såsom t. ex. när man fordrar *uppräknande* af alla verba, som antaga *u* i imperf. plur.

Bland de faktiska redogörelser och förslag till studiplan för modersmålet, som af olika talare framställdes, må följande anföras:

1) Undervisningen omfattar i de 2 lägsta klasserna innanläsning med muntlig redogörelse för det lästa samt rättskrifning, hvaremot grammatik meddelades i sammanhang med Tyska undervisningen. I 3:dje klass. vidtagna svensk sats- och formlära såsom särskildt ämne och fortgå t. o. m. 4:de klass. jemte fortfarande öfningar i innanläsning, rättstafning och smärre uppsatser. I 5, 6 och 7 klasserna literaturhistorisk läsning jemte ämnesskrifning. För flyttning till 6 och 7 klass. fordras godkänt skrifprof i svenska. Såväl på förberedandet af ämnet vid dess utlemnande som på genomgåendet vid återlemnandet lägges stor vikt, men det vore stor svårighet att finna tillräcklig tid.

2) Undervisningen bör omfatta: grammatik, lektyr och komposition. a) Svensk gramm. är utgångspunkten för språkundervisningen och tillhör de lägsta stadierna. I 3:dje klassen inläres den normala formläran, i 4:de satsläran och i 5:te åtskilliga egenheter i språket. b) En läsebok bör användas i klass. 1—4; läraren läser upp först och förklaring gifves så fullständigt, att intet är obegripet. I 5:te klassen tillkomma poëtiska (episka) författare; i 6:e kl. läsas förf. från Gustavianska tidehvarvet, i 7:e Tegnér's lyrik, svenska akad. handlingar, poetik, metrik, o. d. (Andre yrkade lyrik för 4:e och 5:e kl. och episk o. dramat. läsning i 7:e klassen). c) Komposition bör i klass. 1—4 vara först muntlig, sedan skriftlig, efterberättelse, beskrifning, förändring från poesi till prosa; i 5:e kl. lättare historiska ämnen med föregående disposition; i 6:e kl. utförligare utkast; i nedre

7:e kl. mindre disposition, i öfre 7:e ingen preparation, möjligen något samtal öfver ämnet.

3) Satslära bör förekomma äfven i de lägsta klasserna, men blott det allra allmännaste, för att göra det fremmande språket behöfligt. — Enligt andre borde deremot grammatisering i modersmålet aldrig komma i fråga, såsom förr varit vanligt; tyskan (resp. latinnet) lennar behöflig grammatisk öfning och kunskap. Andre ville i 1:a kl. inskränka svenska gramm. till urskiljande af ordklasser, subjekt, predikat. o. dyl., dock utan lärobok.

4) I 1:a kl. berättar läraren innehållet af ett läsestycke och gossen återberättar detta, *innan* det förelägges till läsning. Här redan en uppfattning af hufvudpunkter, alltså redan ett slags dispositionsöfning, och lärarens undervisning får vigt. Såsom skriföfning i denna kl. brukas kopiering dels ur läsboken dels ur en orthographisk exempelbok. Båda sätten hafva olägenheter: i förra fallet sakna rättskrifningsöfningarna system (ordningsföljd), ex.-boken har åter magert innehåll. — I högre klasser har läraren, af brist på lämpliga böcker, föreläst ur författare, men detta tröttar lärjungarne; för föredrag läggas till grund öfvertänkta stycken af författare. — Vid ändringen af scripta äro korta anmärkningar och antydningar i marginalen tillräckliga, om man har god tid till genomgåendet. Genomgåendet bör alltid ske gemensamt med hela klassen; det fordrar mesta tiden i högsta klassen. Läraren samlar felen och ordnar dem efter olika synpunkter (tanke- och språk-fel m. m.) samt anställer deröfver samtal med hela klassen; lärjungarne följa då gemenligen väl med. Äro felen för många, behandlas så många som kunna hinnas.

Derefter företogs till behandling fjerde rågan.

Undervisning i teckning ansågs i allmänhet vara mindre tillfredsställande. Beskaffenhetsen af lokaler och lärare samt bristen på en passande materiel hade hittills förhindrat en noggrann tillämpning af den i cirkuläret framställda plan. Vid de flesta läroverk saknades särskilda och för sitt ändamål fullt tjenliga ritsalar. Äfven fordrades mångenstädes lämpligare lärare och bättre läromateriel. Många af lärarna vore goda artister, men icke alla vore insigtsfulla pædagoger; och på läraren berodde här väsendtligen undervisningens framgång. Behandlingen af ritundervisningen i 7:de klassen hade ofta mött svårigheter. I allmänhet förmådde lärarne icke göra undervisningen till något mera än mekanisk. Med afseende på deras små löner hade man ock svårt att på dem ställa några större fordringar. I ritning med instrument, projektions- och perspektivlära kunde vid flera läroverk alls ingen undervisning meddelas, emedan lärarna deruti saknade nödig theoretisk insigt. Vid ett läroverk hade af denna anledning läraren i matematik undervisat

i projektions- och perspektivläran, i den förra i 4:de real-klassen, samt i den sednare i 5:te och högre realkl. Tillgänglig undervisningsmateriel vore både ringa och mindre lämplig.

Föröfrigt gäfvos följande upplysningar om faktiska förhållanden: Lärjungarnes deltagande i ritundervisningen beror flerstädes af frivillig anmälan hos rektor. Befrielse plägar på några ställen gifvas åt konfirmander och sådana som sakna anlag; på andra ställen anses ritundervisningen obligatorisk i de 4 lägsta klasserna men fri i de högre; några tal. ansågo den fri blott för latinklass. 5—7, men obligatorisk för hela real-linien. Öfre 7:de klassens lärjungar försumma gerna ritningen. Den föreskrift i cirkul. angående ritundervisningen (§ 8), att 1 à 2 tim. utom den vanliga undervisningstiden "må" användas till teckning med instrumenter på real-linien, hade de flesta rektorerna uppfattat såsom en rättighet, icke såsom en skyldighet, hvarför nämnde föreskrift icke tillämpats; en ritlärare hade t. o. m. afskaffat instrumentritning såsom olämplig; vid ett läroverk hade öfningarna deri öfvertagits af en på stället befintlig teknisk skola.

Så väl med anledning af dessa yttranden som på grund af egen erfarenhet i saken gaf hr expeditionssekreteraren Wennerberg en förträfflig utredning af frågan och visade nödvändigheten att vidtaga kraftiga åtgärder för höjandet af teckningsundervisningen. Ämnet, såsom på en gång egande ett praktiskt syfte och sammanhängande med ett vetenskapligt fundament, vore särdeles viktigt, på reallinien rent af ett hufvudämne, ehuru det blifvit trängdt i bakgrunden genom realliniens beroende af latinlinien. Ändamålet med undervisningen vore hvarken att skapa konstnärer, ej heller att lära sig mekaniskt kopiera, utan att bilda hand och öga samt visa, huru hvarje grafisk uppgift närmast grundade sig på en geometrisk operation. De 2 första kurserna af frihandsteckningen förutsätta icke några särskilda konstnärliga anlag, utan fordra blott en förständig grundläggning; dessa kurser äro derföre med allt skäl obligatoriska för alla lärjungar och blott af rent tvingande skäl borde en realist befrias från någon del af teckningsundervisningen. Vid diskussionens slut lemnades den upplysning, att åtgärder redan vore vidtagna i syfte att åt läroverken bilda lämpliga lärare, liksom ock att kanske inom detta år man kunde förvänta ett för elementarläroverken utarbetadt plancheverk med tillhörande anvisningar för dess begagnande samt en sats af klotsar, hvarigenom behovet af lämplig undervisningsmateriel för de 2 första kurserna i frihandsteckning skulle blifva fylldt.

Hr Ordf. yttrade att real-linien äfven med afseende på teckningsundervisningen, som der är af hufvudsaklig vikt, haft olägenheter af sin förening med den klassiska. Teckning är obligatoriskt ämne på real-linien, men frivilligt i klass. 5—7 af klassiska li-

nien; därför är äfven den i § 8 af cirkul. nämnda instrumentritningen obligatorisk på reallinien. Ingen lärjunge af realliniens 7:de klass bör befrias annars än i särdeles tvingande fall; ty teckningsundervisning är i hög grad bildande. Derjemte framställdes hurusom 1851 års världsexposition gifvit impuls till ritskolornas utvecklande, äfvensom upplysning lemnades om andra länders fortbildningsskolor, i hvilka teckning är hufvudsak.

Sammankomst den 15 Augusti.

Förhandlingarna börjades dermed att hr Ordf. infordrade åtskilliga uppgifter rörande förhållanden vid de särskilda läroverken, neml.

1) angående beloppet af afgifterna till den s. k. egna kassan;
 2) ang. behållningen i material-kassan;
 3) ang. den starka tillväxten af lärjungarnes antal och dermed sammanhängande omständigheter. Såsom botemedel i detta hänseende föreslog man: a) stränghet i fordringarna för intagning och flyttning; b) att icke alltför frikostigt bereda *fattig* understöd; c) att icke intaga lärjungar öfver en viss ålder; d) att uppmuntra privatskolor och genom dimissionsrätt befordra deras tillväxt; e) dessutom ifrågasattes införande af en skolavgift, och yttrades att katalogerna alltid borde upptaga föräldrarnes yrke eller stånd.

Dernäst inhemtade Ordf. rektorernas åsikter om de bestämmelser, som vore de mest ändamålsenliga, i händelse den 1:a klassen skall borttagas. En del ansågo att 9 års, andre att 10 års ålder vore lämplig för inträde i den då blifvande 1:a klassen. Samma fordringar borde bestämmas, som nu gälla för uppflyttning till 2:a klassen, med undantag af Tyska och Svensk grammatik; en tal. ifrågasatte högre fordringar i rättskrifning, historia och geografi samt christendom; flere talare påyrkade äfven i Tyska de insigter, som nu fordras för uppflyttning till 2:a klassen.

Derefter företogs till behandling programmets sjette fråga, i afseende på hvilken 5 års tillämpning nu borde hafva lemnat någon erfarenhet.

Den anmärkning gjordes, att för mathem. och fysik på klassiska lin. afgifves blott *ett* betyg, ehuru undervisningen ofta meddelas af olika lärare. — Vidare anmärktes såsom en olägenhet, att i den högsta klassen eger på vissa ställen en stark ansträngning rum, grundande sig på begär att tillfredsställa "högre fordringar" i afgangsexamen. Genom ett godt undervisningssätt allt igenom (hvertill hörde en förständig preparation) torde dock denna olägenhet kunna öfvervinnas. Deremot ansågo andra talare öfveransträngning möjligen finnas i 6:e klassen, men icke högre.

— Såsom alltför ansträngande anmärktes att realisterna skola på samma förmiddag skriva översättningar till två fremmande språk; hvaremot å andra sidan upplysning gafs om de i saken sjelf liggande skäl, på hvilka denna anordning grundade sig.

Såsom resultat af öfverläggningen framgick att *alla* de talare, som yttrade sig rörande denna fråga, vore ense i det omdöme, att afgangsexamen utöfvat ett högst välgörande inflytande både på undervisningen och på ordning och tukt inom skolan. I stället för den oro att komma till universitetet, som förut förekommit hos ynglingarna, i det de ständigt haft sina blickar fästade på ett mål utom skolan och sin håg mera vänd till de i den väntade pröfningen möjligen förekommande frågor än på arbetet inom läroverket, hade nu i allmänhet inträdt lugn, klarhet och lifaktighet i skolans verksamhet och ett samarbete mellan lärare och lärjungar, hvarvid man mera afsåge mogenheten i det hela än massan af speciella kunskaper. Då institutionen likväl vore så ny, hade naturligtvis läroverket ännu icke kunnat fullkomligt ordna sig efter de nya förhållandena. Hos många lärare och lärjungar kvarstode ännu traditioner och erinringar från den gamla studentexamen, hvilka understundom föranledde en menlig sträckläsning närmast före den egentliga afgangspröfningen; ja t. o. m. under sjelfva examen hade exempel förekommit derpå, att en lärjunge begagnat en ledig stund till att uppfriska sitt minne af latinska syntaxen. Dock kunde man hoppas, att olägenheterna häraf skulle småningom försvinna, i den mån en klarare uppfattning af afgangsstadgan gjorde sig gällande. Så anmärktes af flera tal. att repetitionen af det fullständiga historiska materialet vållat något för mycket arbete under sista året, ett förhållande, som dock lätt kunde afhjelpas, om man här liksom i andra ämnen snarare gjorde till sin uppgift att söka utforska den allmänna insigten än fordra en liflig hågkomst af särskilda detaljer. För öfrigt kunde i examen det förfaringssätt iakttagas, att uppgifterna hemtades företrädesvis ur nyare och svenska historien, eller i allmänhet ur det på sednare tiden genomgångna. En och annan trodde att det kostade examinanderna ännu mera ansträngning och oro att i minnet behålla en massa grammatiska enskildheter, i hvilka de trodde sig skola blifva examinerade. För att vinna större enhet vid bestämmande af betygen för de skriftliga profven föreslogs, att vissa scripta, som af censorerna ansågos synnerligen väl motsvara det för dem afgifna betyg, borde under en eller annan form offentliggöras.

Slutligen behandlades sjunde frågan.

Under diskussionen trodde sig flera med *ja* kunna besvara den framställda frågan, och särskildt ansåg man sig hafva bestämd erfarenhet deraf, att sammanförandet af flera ämnen på

en lärares hand befrämjade undervisningens uppfostrande inflytande. Särskildt troddes detta gälla, derest samme lärare följer lärjungarne genom flera klasser. Om förhållandet vore någorlunda godt sådant det framställer sig inom skolan, så återstode utom henne mycket att önska: från ett läroverk anmärktes att *b* är vanligaste sedebetyget, besöken i lärjungarnes hem försummas för mycket. Från flera håll spordes att "skolsjuka" är allt för vanlig. Man hade sökt åvägabringa gemensam grundsats hos lärarne i afseende på medgifvande af permission åt lärjungar; fordrat intyg af målsman öfver uppgifvet sjukdomsfall; efter slutad lektion hade lärare eller rektor plägat besöka lärjunge, hvilken sjukdom misstänktes vara uppdiiktad; om misstanken förefallit grundad, hade man sändt läkare till honom, hvilken ankomst förorsakat den felaktige en helsosam oro. Att skolans uppfostrande inverkan skulle kunna i hög grad ökas genom större samverkan med hemmet, insågs allmänt, och det beklagades, att denna samverkan ännu vore nog ringa. Om undervisningens *tyngdpunkt* förlägges till sjelfva skolan och till den samfälda behandlingen på lärorummet, så borde det öka dess uppfostrande inverkan och minska skolsjukan. Ett samarbete mellan lärare och lärjungar vore redan genom afgangsexamens införande alstradt och hade mycket närmat dessa till hvarandra. Lärarnes personlighet finge sålunda större betydelse än läroboken och lexan. Der detta förhållande inträdt, der vore ställningen god, och man kunde lita på klassens ordningsman, som dock borde verificera sina anteckningar, derest osäkerhet funnes.

Flera rektorer hade enligt uppmaning uppgifvit särskilda diskussionsämnen utom de i programmet framställda. Dessa ämnen, bland hvilka de flesta nu hehandlades, voro följande:

1) önskas ett bestämdt formulär för de betyg, som skola afgifvas öfver lärares, vikariers, extra lärares tjänstgöring vid läroverk, hvilket formulär förslagställaren ansåg böra upptaga: a) theoretisk skicklighet, b) pædagogisk skicklighet, c) nit, d) förmåga att uppehålla disciplin, och e) seder. — En tal. hade aldrig plägat sjelf utfärda egentligt betyg, utan ingifva till ephorus inforrdadt utlåtande; en annan hade förr utfärdat betyg, men sedan ett consistorium i annat stift ogillat hans betyg, hade han plägat hänvisa till ephorus eller inspector. Förslagställaren ansåg prestebetyg öfver seder vara erforderligt, en tal. plägade gifva sedebetyg, en annan deremot icke. Stor vigt borde utan tvifvel fästas vid rektors betyg.

2) Borde icke, om möjligt, äldre och erfarna lärare användas företrädesvis för 1:a och 2:a klasserna, och icke unga och obeprövade, såsom nu ofta sker? Flere tal. besvarade frågan jakande; dock anmärktes: a) det möter stora svårigheter

från flera synpunkter att kunna använda de många vikarierna och extra lärarne annorstädes än i de lägsta klasserna; b) det är ej blott åldern och erfarenheten som göra en duglig barnalärare, utan lärareegenskaper sådana som allvar, förmåga att uppehålla disciplin, vänlighet, praktiskhet: genom sådana egenskaper undangöres på de 2 första åren en god del aflärjungarnes uppfostran, de få lära sig, stå, gå, tala, svara o. s. v.

3) Om större enhet i uppställningen af skolprogrammerna, gemensamt format och införande af vidlyftigare historiker. Utan tvekan förordades quart-formatet, helst det för Malmöprogrammet använda.

4) Om fördelarna eller olägenheterna af förmiddagsläsningen. Vid ett läroverk vore den nyligen införd till allmän belåtenhet; vid ett annat, der den redan förr tillämpats, hade rektor häftigt men förgäfves motsatt sig den. För de äldre lärjungarne kunde den lämpa sig bra, men icke så för de yngre, som måste stiga för tidigt upp och finge en farlig ledighet på eft.-middagarna. Ett förslag att för 1 och 2 klasserna bestämma andra tider än för de högre syntes icke ändamålsenligt. Förmiddagsläsningen vore föga öfverensstämmande med skolstadgans föreskrift om *2 timmars ledighet*, ty en af dessa timmar plägade nu användas till gymnastik, sång eller teckning. Både förmidd. och eft.-midd. behöfde användas, om man skall följa lagen. Å andra sidan anmärktes att hvarje läroverk borde få så ställa som det funne lämpligast, enär skollagen icke syntes lägga hinder för att indela tiden efter vilkendera grundsatsen som helst.

5) Om Tyska språkets ställning.

6) Om normen för flit- och sede-betyg.

7) Om lärares pensionering — en fråga, som ansågs vara af synnerlig vikt, ehuru den icke för närvarande kunde leda till några praktiska åtgärder.

8) Om läkare-arvodens betalande (ur fattigkassan eller ur egna kassan?).

9) Om återbekommande af scripta för afgangsexamen till det läroverk, der de blifvit författade.

10) Om formulär för utgångsbetyg för sådana lärjungar, som från läroverk afgå före avslutad lärokurs. Den nu föreskrifna formen af ett utdrag ur Collegii protokoll syntes olämplig.

Mötet avslutades af hr ordföranden med ett hjertligt tal, hvori han uttalade sin öfvertygelse, att mötet skulle blifva fruktbringande för läroverken, hvarefter rektorn dr Rääf från Carlskrona å rektorernas vägnar frambar uttrycken af deras tacksamhet och välönskningar till hr statsrådet Carlson.